

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția și Administrația:
Oradea,
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni.

Abonament:

Exemplarul . . . . . 5 Lei.
Pe un an . . . . . 200 Lei.

PARTEA OFICIALĂ

○○○

No. 1032/1928.

Societatea „Temperanța”.

Comunicând mai jos adresa Înaltului Minister al Cultelor și Artelor cu No. 14813/1928 îi îndemnăm călduros pe Frații Preoți, ca să dea tot concursul lor atât Societății antialcoolice „Temperanța”, cât și tuturor acțiunilor, cari urmăresc combaterea nefastului flagel social, care este alcoolismul:

„Prea Sfințite, Societatea „Temperanța” din Capitală, care înnumără printre membrii săi fondatori, fruntași ai vieții noastre culturale și sociale, și-a propus combaterea, pe teren practic a alcoolismului, înființând în acest scop asociațiuni mai în toate comunele urbane și rurale din țară.

Pentru reușita cauzei, am fost solicitați și noi cu rugămintea de a face un larg apel către lumea clericală, spre a sprijini prin vorbe și fapte, opera de regenerare morală întreprinsă.

Întru aceste sentimente, avem onoare a ruga pe Preasfinția Voastră să binevoiți a dispune, ca preoțimea din cuprinsul acelei sfinte eparhii să fie lămuririi asupra netăgăduitei importanță a ofensivei societății „Temperanța” dând fără precupețire tot concursul factorilor recunoscuți, cari lucrează în localitățile respective, la înlăturarea flagelului care bântuie mai ales populația rurală.

Primiți, vă rugăm, Prea Sfințite, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

p. Ministru (ss) indeșcifrabil.

p. Director General (ss) indeșcifrabil.”

No. 1391/1828.

Achitarea impozitului global.

În urma adresei Administrației Financiare a județului Bihor cu No. 19832/1928 comunicăm, că impozitul global, conform dispozițiilor cuprinse în Art. 115 din legea Contribuțiilor directe, devine exigibil din prima zi a fiecărui trimestru. Astfel lă-am tuturor preoților Noștri, ca la începutul fiecărui trimestru să-și achite impozitul global și cum salariile ordonanțate nu se achită de Administrația Financiară fără a se fi justificat plata impozitului global, fiecare preot e obligat, ca la începutul lunii a II-a din fiecare trimestru, să trimită Oficiului administrativ al fundațiilor diecezane chitanța despre plata impozitului global pe trimestrul respectiv.

Oradea, 17 Maiu 1928.

No. 1405/1928.

† Necrolog.

Cu durere comunicăm, Ven. Cler diecezan, că preotul On. *Silvestru Seremi* paroh în Eriadon, a a repaosat în Domnul în ziua de 4 Maiu 1928, în anul 62-lea al vieții și al 36-lea al preoției sale.

În veci amintirea lui!

Oradea Șed. Cons. din 17 Maiu 1928.

No. 1479/1928.

Concurs la parohie.

Pentru complenirea parohiei *Sătmărel* (dist. Mădăras), care prin numirea fostului titular la alt benefic, a devenit vacantă, prin aceasta publicăm concurs cu termenul de 1 Iulie crt.

Cererile se vor înainta acestui Ordinariat până la termenul de mai sus.

Oradea, Șed. Cons. din 25 Maiu 1928.

No. 1575/1928.

Numiri și distincțiuni în Cler.

Facem cunoscut Ven. Cler diecezan, că:

1. pe Reverendisimul *Camil Selegian* Arhidiacon onorar, asesor consistorial și director al liceului Nostru de băieți din Beiuș și pe Reverendisimul *Cornel Sabo*, protopop onorar, asesor consistorial și director al școlii Noastre normale din Oradea, întru recunoașterea meritelor lor câștigate pe terenul creșterii line-retului și a zălului depus de ei întru conducerea Institutelor Noastre diecezane: i-am numit canonici onorari ai Ven. Nostru Capitu Catedral;

2. pe M. On. *Dr Constantin Pavel*, protopop onorar, asesor consistorial și profesor al liceului Nostru de băieți din Beiuș și pe M. On. *Francisc Hubic* protopop onorar, asesor consistorial și profesor al Academiei Noastre Teologice, pentru frumoasele lor rezultate obținute, de unul pe teren literar și de altul întru cultivarea și înaintarea muzicii bisericești, i-am numit Arhidiaconi onorari.

Întru mulți ani!

Oradea, Șed. Cons. din 7 Iunie, 1928.

Nr. 171/1928.

Concurs la parochia Soconzăl.

Pentru complenirea parohiei Soconzăl (distr. Codru) care prin numirea On *Leontin Ciula* la parochia Beltiug prin aceasta publicăm concurs cu terminul de 15 Iulie 1928.

Cererile se vor înainta acestui Ordinariat, până la termenul de sus.

Oradea, 21 Iunie 1928.

1583/1928.

Normele de funcționare a asociațiilor religioase.

Spre cuvenita orientare a Ven. Cler publicăm mai jos deciziunea cu No. 24.536/1928 a Ministerului Cultelor cu privire la funcționarea Asociațiilor religioase:

Copie de pe Deciziunea Ministerială No. 24536 din 29 Mai 1928.

DECIZIUNE

Noi, Ministru secretar de stat la Departamentul Cultelor și Artelor, având în vedere dispozițiunile art. 24 al legii pentru regimul general al Cultelor, promulgată cu Înaltul Decret Regal No. 1093 din 12 Aprilie a. c. și publicat în Monitorul Oficial No. 89 din 22 Aprilie a. c. până la promulgarea regulamentului de aplicare a acestei legi.

Decidem

următoarele cu privire la Asociațiuni religioase:

Art. 1. — Este cu desăvârșire interzisă orice activitate a următoarelor asociațiuni religioase (secte): 1. Nazareni, 2. Asociația internațională a Studenților în Biblie (Mileniștii), 3. Adventiștii reformați, 4. Seceratorii, 5. Penticostaliștii, 6. Inochentiștii, întrucât doctrinele lor sunt de natură de a aduce atingere legilor și instituțiilor statului și prin practicile lor contravin ordinii publice.

Art. 2. — Asociațiunile adventiste de ziua a șaptea și asociațiunile baptiste se vor bucura de toate drepturile și libertățile pe cari Constituția le acordă, asociațiunilor în genere. În interesul ordinii publice asociațiunile amintite vor putea funcționa numai în condițiunile următoare:

a) Predicatorii, al căror nume va fi adus la cunoștința Ministerului Cultelor, iar de acesta, prin prefecturile respective, la cunoștința autorităților administrative locale, să fie cetățeni români, cari să se bucure de plenitudinea drepturilor civile și politice și nu au fost condamnați prin sentințe definitive pentru vre-o crimă sau delict.

b) Adunările religioase se vor ține numai în casele de rugăciuni destinate acestui scop și anunțate ca atare organelor administrative locale. Inchiderea caselor de rugăciuni din partea autorităților administrative și polițienești se va putea face numai în urma ordinului direct al Ministerului de Interne, după avizul Ministerului Cultelor.

c) Slujbele religioase, cari prin natura lor trebuiesc săvârșite în afară de casele de rugăciuni, se vor face cu observarea strictă a dispozițiilor legilor și regulamentelor pentru ordinea publică, evitându-se orice acte cari ar putea aduce vre-o jicnire cultelor recunoscute sau ar constitui demonstrațiuni impotriva lor.

d) Asociațiile religioase amintite sunt datoare a aduce la cunoștința Ministerului Cultelor orice ajutoare materiale primite direct sau indirect, din străinătate (Art. 9 al Legii pentru regimul general al Cultelor).

e) Este strict interzis asociațiunilor religioase a primi sau înscrie printre membrii lor, persoanele cari au părăsit un cult recunoscut fără îndeplinirea formalităților prevăzute în art. 45 al legii pentru regimul general al Cultelor.

f) Congresul asociațiunilor amintite se va putea ține numai cu aprobarea Ministerului de Interne dată cu avizul prealabil al Ministerului Cultelor.

g) Asociațiunile baptiste din Transilvania și județele vecine vor funcționa, conform dispozițiilor art. 51 din legea pentru regimul general al Cultelor, în cadrele statutului aprobat cu Decizia No. 1803 dela 12 Ianuarie 1928, dată pe baza Jurnalului

Consiliului de Miniștri No. 2680 din 21 Noembrie 1927 și publicată în Monitorul Oficial No 14 din 19 Ianuarie 1928.

Art. 3. — Toate dispozițiunile anterioare contrare acestei Deciziuni, sunt și rămân abrogate.

Art. 4. — Domnul Director general al Cultelor Minoritare este însărcinat cu executarea prezentei deciziuni.

Dată astăzi, la 29 Mai 1928.

Ministru (ss) *Al. Lapedatu.*

Pentru conformitate, *T. Maximovici.*

No. 1604/1928.

Monografia „Școalele din Beiuș”.

Din prilejul sărbătorilor centenare ale liceului „Samuil Vulcan” din Beiuș, distinsul profesor al aceluși liceu Revmul Dr. Constantin Pavel, a ținut, ca sub titlul „Școalele din Beiuș” să editeze o monografie a institutelor din Beiuș ale Diecezei Noastre, fixând uriașa contribuție națională a acestor școli întemeiate, dezvoltate și susținute cu jertfele izvorite din dragostea de neam ale marilor Arhieri ai Diecezei Noastre.

Cum școlile din Beiuș sunt o mândrie a neamului și în primul rând a Diecezei Noastre, se cuvine, ca monografia lor să nu lipsească din nici o bibliotecă parochială, — prin aceasta lăsăm, ca opul „Școalele din Beiuș” de Dr. Const. Pavel să se comande în sarcina caselor bisericești pentru bibliotecile tuturor parochiilor Noastre. Prețul de 200 lei de exemplar singuratecele oficii parochiale până la 1 Iulie crt. îl vor trimite oficiilor protopopești, cari apoi toate exemplarele necesare parochiilor din district le vor comanda dela librăria „Doină” din Beiuș înaintând raport și Ordinariatului.

Oradea, la 11 Iunie 1928.

No. 1651/1928.

Primiri în institutele diecezane și la Sf. Teologie.

I. La institutele diecezane și anume: Seminarul diecezan din Oradea, Internatul școlii normale din Oradea, Internatul Pavelean de băieți din Beiuș și Internatul Pavelean de fete din Beiuș taxa de întreținere pe anul școlar 1928/29 va fi 10.000 lei.

Elevilor merituoși și lipsiți de mijloace materiale li-se vor acorda reduceri de taxă, iar cei vrednici de specială considerațiune vor putea fi primiți chiar și gratis.

În taxa de mai sus se cuprinde întreținere întreagă în susnumitele institute, afară de vesminte.

Taxa de întreținere se va plăti în două rate sau cel mult în patru rate anticipative.

Toți elevii, cari doresc pe anul școlar 1928/29 să fie primiți în institutele de mai sus, deci și aceia, cari și în anul școlar trecut au fost în acelea institute fie ca solvenți, fie cu reduceri sau gratuit, vor avea ca cere-rile lor adresate Ordinariatului să le înainteze Rectoratelor acelor institute până cel mult în 20 Iulie crt.

Cererile pentru primire se vor prevedea cu următoarele documente:

a) Certificat școlar de pe anul trecut în original sau în copie autentificată de Direcțiunea școlii sau de Oficiul parochial;

b) Extras matricular de botez;

c) Certificat medical (numai recurenții noi);

d) Certificat de paupertate (numai aceia, cari cer favor).

Rectoratele numitelor institute vor fi în drept, ca în cadrul locurilor disponibile să-i primească și pe aceia, cari se vor anunța după termenul de 20 Iulie crt., însă numai cu taxa întreagă.

În seminarul din Oradea se vor primi elevi dela liceul și dela școala comercială din Oradea.

Școala normală diecezană în anul școlar 1928/29 va funcționa cu clasele I—VI. Deci și în internă se vor primi numai elevi din aceste clase.

II. Primiriile la Sfânta Teologie se vor face în sedința consistorială plenară, ce se va ține în Reședința Noastră episcopicească din Oradea în ziua de 20 Septembrie 1928 la orele 9 dim.

Cererile pentru primire se vor înainta Ordinariatului până cel mult în 18 Septembrie crt. și se vor prevedea cu următoarele documente:

- a) Certificat de bacalaureat;
- b) Extras matricular de botez;
- c) Certificat de moralitate dela catichetul, care i-a predat religia în anul școlar ultim;
- d) Certificat de moralitate dela parochul propriu, care certifiat va cuprinde și informații despre familia și moralitate părinților aspirantului;

CertIFICATELE de sub c) și d) catichetii și parochiile vor trimite direct Ordinariatului sau le vor preda aspirantului în plic sigilat.

Toți recurenții la Sfânta Teologie în ziua de 20 Septembrie crt. la orele 8 dim. se vor prezenta la Seminarul teologic din Oradea, unde vor fi supuși vizitei medicale.

Oradea, Șed. Cons. din 14 Iunie 1928.

PARTEA NEOFICIALĂ

○○○

Cum stăm cu lecticalul ?

Lecticalul e o pretențiune justă a preoților acolo unde el există. În ultimul timp s'au ivit nedumeriri cu privire la obligativitatea credincioșilor de-a plăti lecticalul, mai ales de când s'a svinit că autoritatea bisericească are de gând a-l revizui și modifica, și-am fost întrebați, dacă credincioșii mai sunt datori a-l plăti ori ba.

Nu înțelegem aceasta întrebare: În chestia lecticalului nu s'a schimbat nimic; autoritatea bisericească încă nu s'a rostit; legea civilă încă-l face obligatoriu; prin urmare preoții să avertizeze pe credincioși să fie cu răbdare și să aștepte hotărârea Preaven. lui Ordinariat, care va cumpăni lucrul după dreptate și adevăr și va hotărî în Domnul; dar până atunci rămâne totul cum a fost, fiind dator fiecare credincios a face destul datoriei sale față de biserică și față de slujitorii altarului, cari altarului și credincioșilor servesc și deci dela altar și dela credincioși trebuie să și trăiască. Așa a fost de când e lumea și biserica.

Dar dacă unul sau altul n'ar putea plăti, din unul sau altul motiv, atunci preoții să nu-și închidă îndurarea și mila dela unii ca și aceștia, aducându-și aminte, că ei nu sunt mercenari și satrapi, ci părinți și păstori adevărați, cari știu să fie cu înțelegere față de nevoile păstoriiilor lor.

Ni s'a pus și întrebarea, că preotul poate încasa pe cale administrativă lecticalul restant sau neachitat? Răspundem: Legea civilă î-i dă dreptul, dar nu este consult. Preotul va trebui să se gândească bine și să fie foarte prudent, până ce se va hotărî la o astfel de măsură drastică. În orice caz, să nu facă aceasta, până nu va consulta în chestie și pe protopopul său, ba în caz de nevoie, și pentru mai mare siguranță, chiar și pe Preav. Ordinariat, prezentând amănunțit cazul cu toate împrejurările și cu opiniunea sa și o protopopului. Ar fi foarte dureros ca

legăturile sufletești dintre popor și preot să se fi răcit în așa măsură, încât preotul să fie nevoit a recurge la măsuri extreme pentru încassarea justelor sale pretențiuni. De aceea el să se folosească mai mult de mijloace părintești, morale și ale persuasiunii, decât de cele legale. Articollii 29 și 30 din Legea cultelor dau preoților „dreptul de-ași încasa exigentele bisericești . . . existente în momentul promulgării legii (cum e și lecticalul) și prin organele fiscale ale Statului în condițiunile stabilite, prevăzute în regulamentul de aplicare al legii (care reg. încă nu s'a publicat), — dar e nevoie de mare prudență și înțelepciune, ca să știm, când se poate aplica aceasta măsură, fără de consecințe grave pentru binele obștesc al sufletelor și al bisericii; de aceea, în practică, e mai consult a nu recurge la el, decât cu aprobarea Preaveneratului Ordinariat. Celce va purcede astfel, va purcede în spiritul legii bisericești și a intențiunii Preav. Ordinariat și va fi sigur, că nu se va expune la nici o neplăcere. Celce are urechi de auzit să auză. Preotul bun și credinciosii buni niciodată nu vor ajunge însă la aceasta măsură. P. T.

— **Romanele Păr. Agârbiceanu.** Preav. Ordinariat recomandă cu căldură cititorilor noștri cele două frumoase și valoroase romane ale Păr. Ion Agârbiceanu, cunoscutul scriitor cu reputație: *Legea trupului și Legea minții*. Cum în ele se descrie neputința omului lăsat pe propriile puteri și mântuirea singură posibilă prin ajutorul de Sus; trezirea la conștiință și revenirea la credința creștină, viața de Seminar, lupta unui preot într'un sat cu două confesiuni, biruința finală a credinții, — le recomandăm și noi foarte călduros mai ales On. preoștii. Se pot comanda dela autor, Cluj, ori dela editor: Librăria Alcalay București, care la comenzi mai mari dă și rabat. Ambele volume costă 260 (100+160) Lei.

LECTICALUL.

„Cine servește la altar, să trăiască dela altar“, a fost axioma stabilită pentru preoșime în ambele Testamente. În T. V. care era fixat pentru un anumit timp și loc, adică pentru Iudiei și pentru Palestina, a fost hotărât prin lege specială, că Aaron și sămânța lui să nu aibă moșie în semințiile lui Izrael, ci partea lor să fie zeciuiala, din care zeciuială asemenea și preoșii erau datori a da zeciuială lui Dumnezeu prin punerea înaintea a jertfelor zilnice, oficiale.

Legea Nouă nu a fost stabilită pentru un timp determinat, nici pentru un popor, ci pentru toate timpurile și toate popoarele până la sfârșitul veacurilor.

Până ce a învățat Isus, trimitea înaintea feței Sale câte doi învățăcei și le-a poruncit să nu ia nimica pe cale, ci numai toiag: nici traistă, nici pâine, nici bani în pungă, ci numai să fie încălțați cu sandale și să nu aibă două haine. Și zicea lor: Ori în ce casă veți intra, acolo rămâneți până-veți ieși de acolo. Și oricâți nu vă vor primi, nici nu vă vor ascultă, ieșind de acolo, scuturați praful cel de sub picioarele voastre, spre mărturie lor. Amin zic vouă, mai ușor va fi Sodomei și Gomorei în ziua judecării, decât cetății aceleia.“ (Marc. 6, 8-11)

Primii creștini botezați la Rusalii „aveau o inimă și un suflet, și nici unul nu zicea că este ceva din aceia ce avea, al său, ci erau lor toate de obște.“ (Fapte 4, 32.), până ce s'a ivit cazul lui Anania și Safira, apoi gâlceava Grecilor, care a dat anză la alegerea celor 7 diaconi, „pe cari să-i punem peste treaba aceasta, iară noi vom petrece întru rugăciune și întru slujba cuvântului.“ (Fapt 6, 4.)

Slujba cuvântului acestuia nu era o învățătură filosofică, nici o școală nouă de știință și cultură omenească, ci era opera începută de Hristos, reînnoirea omenimei în Adamul cel de al doilea, Hristos. În loc de știință — dă credință și priviri până la cerul nemărginit; în loc de aspirațiuni și poște, umple sufletul cu nădejdea fericirii vieții de veci, iar iubirea trecătoare a lumii o înlocuiește cu o iubire, care rabdă și suferă și care nu scade niciodată. Și aceasta iubire, care nu scade niciodată, în locul comunismului primilor creștini a inventat așa numita **slujba sfinților**, adică faptele milei trupești și sufletești. Aceasta fapte erau mai bogate, decât comunismul dela început și despre ele scrie S. Pavel în Ep. R. 15, 25—27. „Iară acum merg în Ierusalim spre a slugi sfinților. Căci bine a voit Macedonia și Ahaia a face o împărțășire la săracii sfinților, cari sunt în Ierusalim. Bine au voit și datori le sunt lor, căci de vreme ce neamurile s'au împărțășit întru cele sufletești ale lor datoare sunt și ele a le slugi întru cele trupești.“ (R. 15, 25—27.) Dar numai pe seama Iidovilor cere S. Pavel iubire efectivă, ci și pentru treburile slugitorilor bisericei: „Dacă am sămănat noi vouă cele spirituale, au mare lucru este de vom secera dela voi cele trupești? Dacă au parte alții de puterea aceasta asupra voastră, pentru ce nu mai bine noi? (I. Cor. 9, 11—12.)

Iară slujba sfinților nu era numai ceva pomană de mântuială, nici nu era cheta din zilele noastre, ci slujbe grele. Să ne cugetăm la înșurubirea gratuită a apostolilor, apoi de spesele arangerii agapelor, mai apoi scrierea S. S. Evanghelii și ale Epistoalelor pe piei scumpe, mai apoi trimiteren aceluia

curieri speciali din Azia în Hispania, păstrarea și lăgirea aceluia, erau jertfe însemnate; „ascultarea Evangheliei“ era costisitoare numai în bani, dar în ostenele și de multeori trebuia plătită cu viața. Iată dară lecticalul Apostolilor, care nu era măsurat și cântărit, era și avea alt nume, adică „slujba sfinților“, numite azi în catechizme faptele milei trupești și sufletești.

Dacă Biserica a îndeplinit aceste fapte în timpul persecuțiilor, fiind ascunsă în catacombe, cu atât mai vârtos în era libertății. Regii și Impărații puneau la picioarele Episcopilor domenii și latifundii, iar Biserica prin acelea a înnoit fața pământului: opere sociale caritative, opere de cultură și civilizație și mai ales a făcut creștinismul liber, o viață liberă și omenească pentru sclavi și cei de jos. „Aurea prima sala est aetas, quae vindice nullo fidei rectumque colebat, nec erant minacia verba aere duro fixa“. Acesta a fost lecticalul la Apostoli în vremile bătrâne.

Să privim acum cum s'a fixat în tablele de aramă ale istoriei, cu litere neșterse. Nu voiesc să lungesc vorba, numai să arat câteva date istorice, din cari ca din niște litere inițiale va putea construi întregul text al lecticalului fiecare cetitor înarmat cu mai multe cunoștințe istorice decât mine. Iată câteva litere inițiale:

Murmurul Grecilor, care a dat anză la alegerea diaconilor, apoi oferta lui Simon Magul și simonia. Vine libertatea Bisericei, încreștinarea barbarilor, rolul conducător al Bisericei, cu lupta învestiturii și contra simoniei în Apus, iar în Răsărit iconoclaștii, cari nu permiteau acumularea preamultă de averi Bisericii, până ce ajungem la secularizarea și concordatele de azi.

Și acum să privim lecticalul în special la noi Români Ardeleni, cari nu aveam Principi și Voivozi, clitori de Mănăstiri și de Episcopii, ci duceam o biată viață creștină, de care mai mult numai Dumnezeu avea știre, decât oamenii. Sânta Unire nu o au putut-o înfăptui nici Ștefan cel Mare, nici Mihai Viteazul, nici Cantemirii, ci numai bietul Atanasie Anghel, crescut în școli calvinești, ca să arate bunul Dumnezeu mila sa, că acest lucru nu e lucru omenească. Prin sânta Unire Vlădiciei noastre ajung la situație materială înfloritoare, dară ei cași Moisi din Egipt, nu au voit „a se numi feciorul fetei lui Faraon, ci mai bine au ales a fi chinuși cu poporul lui Dumnezeu, decât a avea dulceața păcatului cea trecătoare“. (Evr. 11, 25). Puterea lumească a voit a face din vlădiciei noastre catolici Ioani Botezători capitulași în fața lui Irod, însă vlădiciei noastre au urmat calea lui Ioan Botezătorul, și nu au capitulat, au primit persecuții și Atanasie, apoi Inocențiu Micu Klein în dieta Clujului, folosindu-se de dreptul său nu în scopul de a subjuca, — ci de a elibera pe Români — este exilat și torturat, precum mai târziu Mihail Pavel de la Oradea a fost maltratată pe timpul Memorandului, crasa și devastată, și el numai prin fugă și-a scăpat viața, știind bine dușmanii neamului, că izvorul Memorandului este în liceul de la Blaj și Beiuș, cari au creat suflete românești.

Dar preoșii ce soarte au avut? Li s'a pus în vedere și lor privilegiile preoșilor religiilor primite de Stat, dar numai pe hârtie, în cele materiale; iar în

cele spirituale și culturale au supliniț cu vârf și îndesat lipsurile lor vlădiciei de la Blăj și Oradea prin gimnasiile și seminarile lor. Starea materială a preoților nu o prea vedem codificată în legi, era „aurea aetas, quae sine lege fidei rectumque colebat”. Și în ce consista acest „fides și lex”? În clacă. Banul era scump — oamenii și lucrul era ieftini, iar azi, din contră, banul e ieftin și fără preț, — iar oamenii și lucrul sunt scumpe. Am căutat prin vechile scrisori parohiale în Ghenciu, și m'am interesat, că din ce au trăit preoții, și biserica cu ce au susținut-o înainte de aceasta cu una sută de ani? Din vechile protocoale se poate vedea, cumcă și în anii cei grei de foamete, biserica avea bucate, avea bani, și preotul era destul de bine situat, tot numai din clacă. Oamenii aveau timp, și erau și cu credință, și prelângă robota domnească, lucrată sub veghea pandurului cu ciomagul și vinele de bou la spate, claca făcută la preot și biserică le era așazicând o mângăiere, unde ei șliau, că aceasta o fac din dragoste și iubire creșlinească. Biserica luă în arândă sau în parte, pământ, căci propriu nu avea, și acela îl lucrau oamenii în clacă, cu „aldămaș” și voie bună, iar biserica putea vinde în tot anul câte 40—50 cubule grâu, apoi paie, câte 30—40 fârcituri de fân, mai apoi cucuruz câteva care. Și acestea sunt venite reale din Ghenciu, de spre cari sunt rațiuni regulate conduse până pe la 1850, cât a costat recolta. Despre venitul preoțesc însemnări nu se găsesc, dar și acela trebuia să fi fost onest în acele împrejurări. Era aurea aetas, clacă benevolă fără haiduci. Aceasta clacă apoi s'a codificat în legi cu ocaziunea vizitațiilor canonice, separat pentru fiecare comună, stabilindu-se atunci cuantumul prestat pentru preot de bună voie până acum, care apoi pentru viitor a ramas definitiv și obligator. Cu aranjarea acestora s'a făcut apoi multe încurcături între popor, căci aceste treceri de fapt fiind trecute la fapte juridice, împreunate cu sancțiuni, au dat anză vrăjmașilor S. Uniri a face zizanii și neînțelegeri, intrigând agenții sârbi, că ei vor trimite preoți pe sate numai pentru clacă benevolă, nu obli-

gatorie. Toate acestea multe încurcături și multe turburări de suflete s'au făcut, și bunul Dumnezeu ne-a scăpat din ele. Acuma iarăși vine pe tapet chestia lecticalului, iarăși este ațâțată de vrăjmașii Bisericii.

Conform dreptului bisericesc și dreptului comun codificat în legile de azi, lecticalul nu e altceea, decât prestațiunile în natură, pe cari credincioșii sunt datori a le plăti preoților proprii, pe baza apartenenței lor la o parohie. Cuanțumul și calitatea lecticalului nu e regulat după o normă egală, ci diferă după locuri, încât sunt sate unde credincioșii nu plătesc nimica, iar în altele plătesc destul, cum adecă i-a aflat vizitația canonică, normele căreia sunt directive în aceasta privință. Deci în aceasta privință claca benevolă a fost legiferată, și așa se ată până azi. Dar pentru aceia și în acelea locuri clacă benevolă mai este până în ziua de azi.

Azi lumea s'a schimbat, banul e ieftin, omul și lucrul e scump. Să facem clacă cași cei bătrâni: acolo e cooperația de credit și de consum, întreprinderile culturale și sociale; lipsurile și golurile sunt mari și multe. Soartea bisericii și a școalei ne preocupă deaproape, mai mult decât lecticalul și claca. Oamenii bucuoși dau destul pentru ordinea publică și socială; să ne cugetăm numai la cotizațiile de membri ale sindicatelor socialiste, cât de mari sunt acelea și cât de regulat sunt incassate. Țara are lipsă de capitaluri streine întru refacere. Avem teren să ne angajăm în cercul nostru mai restrâns, și să începem un nou avânt; poporul e mult și flămând, să le dăm pâine, apoi vom strânge mai mult de 12 coșnițe de sfărături. Să ne uităm la America de Nord, din colecte susțin nu numai bisericile și instituțiile caritative, ci hrănesc pe infometajii din Rusia. Franța din colecte i-și susține biserica și trimite multe milioane pentru convertirea păgânilor. Noi ce așteptăm? Evangelia nu poate fi pusă la discreția Legii Cultelor, nici la bunăvoiața orișicărui partid politic. Preoțimea trebuie să fie gata să urmeze pe Hristos și pe Apostoli — și în viitor.

GEORGE MOODY.

Bucuria fraților noștri români uniți din Valea lui Mihai.

În Duminica Tomii, anul acesta, frații noștri români gr. cat. din Vale au avut o zi de osebită bucurie; s'au scăpat de scârba ce o aveau mai bine de doi ani cu frații lor „ortodocși”, cari au intrat în casa lor cu ajutorul unui jidan. Cazul are un mic istoric.

În 1924 Ordinariatul nostru diecezan, să asigure nevoile sufletești alor 1600 suflete, a cerut înaltului Minister înființarea unei parohii gr. cat. la Valea lui Mihai, ce s'a și aprobat. Dar cum orașul Vale fuse pe vremuri centrul oligarhiei maghiare, românașii noștri nu aveau nici biserică nici casă parohială. Preotul numit acolo ceru dela Comitetul agrar exproprierea locuinței unui absenteist, numită curtea „Ghencsi”, ceeace s'a aprobat. Români înșă nu puteau fi puși în posesiunea casei, ce trebuia aranjată pentru capelă și locuință pentru preotul unit, din cauza unui ovreu, care o deținea fără să plătească nici o chirie pentru ea. Auzind „frații” de succesul uniților, li-a intrat spi-

nele la inimă și folosindu-se de harța uniților cu jidanul, grăbiră a cere și ei pentru cei 20—30 de ortodocși funcționari înființarea unei parohii, ceeace, cu sprijinul tuturor autorităților de sus și de jos, s'a făcut cu ușurință, fiind vorbă de religia dominantă a Statului. Jidanul, sperând că cu ajutorul dominanților va putea scăpa ceva, a oferit acestora două camere pentru capelă.

Cu prilejul sfințirii acestei capele a avut loc un dialog nostim între Preacucernicul protopop Andrei Horvath din Oradea și doi români uniți, pe cari Preacucernicia Sa îi auzi vorbind românește. „Da voi ce sunteți”, îi întrebă Preac. — Români greco-catolici, — răspunse ei. — Dară, sunteți voi români, — zise P. Horvath. — Ba noi suntem români; și frații, moșii și strămoșii ni-au fost români. — Numai ortodocșii sunt români, gr. catolicii nu, zise Părintele. Ba noi suntem români gr. cat. — zise iarăși oamenii. Atunci părintele

enervat zise cu sarcasm: Atunci voi nu sunteți nici cai nici măgari. — „Dar oamenii: Dacă noi nu suntem nici cai nici măgari, atunci ortodocșii bagseamă — îs și cai și măgari“.

După multă luptă și ceartă reușiră și uniții cu ajutorul poliției și jandarmeriei a scoate pe jidan din propria lor casă, unde avură de oaspeți nepoftiți pe frații neuniți, cari acum cerură pentru ei „cărtea Ghencsi“, care, ziceau, se cuvine lor și nu uniașilor. Comitetul agrar însă la argumentarea energică a deputatului Dr. Vasile Chirvaiu, a respins cererea P. S.-lui Ciorogar, zicând că curtea Ghencsi a fost expropriată numai pentru parohia unită, carea a cerut-o mai întâi. Consistorul ortodox din Oradea a insistat cerând măcar o parte

din ea; dar au fost respinși din nou; ei au continuat a ținea însă capela în apropierea celei unite, producându-se, bineînțeles, conturbarea reciprocă a serviciului divin. În sfârșit ortodocșii văzând că, n'au încotr'o, au evacuat localul, fiind recompensați în altă parte. Aceasta bucurie au avut-o credincioșii bisericii unite din Vale, că în sfârșit, au putut ajunge în posesiunea capelei ce le compete pe dreptul, și carea au închinat-o Preasfintei Inimi a lui Isus și Sfintei Tereze a Pruncului Isus, căreia i-au fost promis 500 Lei în caz de reușită. Suma s'a și trimis cu multă bucurie Presei bune din Iași, fiind toată lumea convinsă, că Sf-ta Tereza le-a ajutat.

Correspondent.

O calamitate pe capul bieților cetitori...

„... NAȚIUNEA DOMINANTĂ“.

Pe piața Clujului s-au sporit ciupercile, în consecință justă a apărut o nouă gazetă intitulată „Națiunea Dominantă“, redactată de un domn numit Tudor Popescu. Gazeta nu e prea spațioasă, dar cele două pagini sunt chiar prea multe, pentru a putea suferi atâtea inexactități, batjocuri și injurii la a doua religie dominantă românească.

Sub titlul faimos al gazetei „Tudorache al nostru“ tipărește următoarea constatare: România este țara românilor, din neamul daco-roman; cu limba românească, de religie „creștină ortodoxă“ etc.... Pe scurt: ... a românilor ... de religie ortodoxă ... Exact! ... Tudorache să nu știe? ... Doar' el are dublă meserie de „avocat și profesor“ ... El, care redactează pentru românii din toată lumea o gazetă, știe bine, că din națiunea dominantă fac parte numai românii de religie „creștină-ortodoxă“ ... De sigur e așa, căci el mai departe constată, că românii de religie creștină-catolică sunt „cetățeni români de neamuri minoritare“ ...

Urmărind cu atențiune acest „novum“, citesc alt articol intitulat: „Cum au stăpânit ungerii Ardealul“ și găsesc:

„... Au îmbunătățit rasa vitelor, organizând târguri etc. ... Dar românii puteau lua parte la aceste manifestări economice numai cu condiția, să accepte religiuina ungerilor, catolică ...“

Nimic de zis! ... Să admirăm numai talentul lui „Tudorache al nostru“ care știe bine ce a fost sub stăpânirea ungurească, căci a auzit doar dela bunicul său, care la rândul său a auzit dela vre-un ciubărar din Ardeal ș. a. m. d.

Tudorache pune capăt discuțiilor clericale în ce privește trecerea românilor la catolicism. Suntem pe deplin lămurii: Românii din Ardeal au acceptat

religiunea catolică numai ca să poată lua parte la târgurile de vite ... Parcă am auzit și eu, că sub ungeri biletele de vite aveau o mențiune ... „proprietar catolic“ ... Căci altcum ungerii erau teribili, vitele ortodoxe, recte a proprietarilor ortodoksi, n-aveau acces la obor, ele sărmanele mureau în grajdurile gazdelor la o vârstă înaintată ... Cum injurăm noi cu Tudorache, când nu putem roade rasolul tare, pe dobitocul de proprietar, care, din neglijența lui de a trece la catolicism, a lăsat să ajungă vita sa vârsta aceasta înaintată.

Nu am tăria condeiului pentru a putea combate pe acest avocat, profesor și redactor. Mai ales, când citesc într-un alt articol de-al lui:

„... ideile pe cari vi le arăt aci, sunt rodul unei lungi pregătiri etc. ...“

Ce să mă agăț eu de Tudorache al nostru, el are pregătiri lungi, cunostințe abundente, însă îndrăznesc a-i trage bunăvoitoarea atențiune, că aici în Ardeal mai suntem români de religie creștină-catolică, cari și noi facem parte din națiunea dominantă a „țării“ ... și nu „alui Tudorache“. Că trecerea la catolicism a românilor s'a făcut și din alte motive, poate mai inferioare (și pentru aceasta nu le pomeniți), ca târgurile de vite,

... și că batjocura unui profesor, avocat și redactor (o persoană în trei chipuri), nu intimidează pe românii-catolici, ci ei constată, ceace constăți D-ta de „unguri“ „că precum ei au fost pe vremuri în prezent și D-ta ești „o o calamitate pe capul bieților românii cetitori“ (cuvintele D-talei dintr-un alt articol faimos).

Să nu crezi, că ne supărăm, ci vă asigur, că vom renunța la revista umoristică „Tiribomba“ și ne vom abona cu toții la gazeta lui Tudorache; ne înveselește ...

F. Z.

Istoria muzicii la Români

de M. Gr. Poslușnicu.

Primăvara aceasta a adus o surpriză plăcută celor ce sunt dornici să cunoască trecutul muzicii noastre. M. Gr. Poslușnicu un cunoscut și apreciat muzician român într'un elan de însuflețire și-a propus să scuture cu orice jertfă, praful de pe vechile hrisoave uitate prin colțurile nebănuite ori până aici nebăgate în samă ale arhivelor noastre, pentru ca apoi să ne poată povesti torturile ce a trebuit să îndure, apoi slava la care s'a înălțat Cenușotca, ce era mai până eri muzica noastră românească. Și trebuie să recunoaștem, că autorul a făcut o muncă uriașă. În opt capitole cu peste 600 pagini ni se oglindește uneori în conturi mai spălăcite, alte ori însă cu o claritate și minuțiozitate, trecutul muzicii noastre cu deosebire în sec. XVIII—XX. Putem să afirmăm cu toată convingerea noastră, că opul acesta umple un gol prea mult simțit până azi la noi, e doară până acum lucrarea cea mai completă în acest gen. Resfoind însă volumul, observăm goluri, ce isbesc uneori și din care motiv gândesc, că era mai bine ca lucrarea aceasta să fi purtat în frunte titlul: Contribuții pentru o istorie a muzicii românești. Iată pentru ce:

Lipsește partea cea mai esențială din lucrare și anume istoricul fondului, substratului muzicii naționale. Acest substrat e păstrat și strălucește în produsele poetice ale poporului de rând, ascultând cu atențiune cântecele țaranului vom întrezări în ele trecutul acela, ce se învăluie în negurile începutului nostru ca neam. De sigur acest fond a fost influențat în măsură foarte mare nu numai de factorii naturei ci și de popoarele cu cari a avut în cursul vremurilor comunicațiuni mai intense și mai durabile țaranul nostru. Lipsesc deci și adevărații folcloriști din volumul acesta. B. Bartók, deși străin de neam, trebuia să fie amintit aici, pentru că ne-a făcut servicii excelente prin felul și modul colecțiilor sale, ducând smeritele floricele ale muzicii populare românești în fața lumii civilizate, care lume a rămas fermecată de frumuseța lor. De altfel muzica țaranului nostru e singură în măsură să oglindească în modul cel mai fidel trecutul nostru muzical. Incepând doar' cu urmele cele

mai străvechi, cu modul cum ne-a învățat să cântăm slăvitul nostru apostol Nichita Ramesianul, până la influențele cele mai moderne, toate le vom găsi aici.

Cu privire la muzica bisericească la noi, trebuia să se pomenească de felul în care s'a cântat în bisericile noastre înainte de veacul al IX., pentru că glasurile bisericești au avut o influență foarte mare asupra muzicii lămuștă a poporului de rând; trecând vol. I. colecț. Bartók vom da de unele melodii cu adevărat antice, ce n'au nimic comun cu nici o muzică ori influență cunoscută în istorie, dar sunt prea înrudite cu felul de a cânta în biserică apuseană, caracterul melodiilor și spiritului gregorian e prea evident în ele. Mi-ar fi plăcut să văd apoi cum a evoluat muzica bis. în cursul vremurilor, ce alterații a suferit din partea Bulgaro-slavonilor, Grecilor, Turcilor. Paradigmele ar fi fost foarte bine venite.

Apoi volumul ignorează Vestul Țării în întregime. În eparhia unită română de Oradea se făcea muzică românească bisericească din sec. XVIII începând și încă în o măsură foarte intensă, mai ales din anii 1792. Asemenea și la Beiuș din 1828, la liceu se făcea muzica bisericească în ore stabilite săptămânale pentru elevi. La Oradea cântărețul Gh. Cioara a creat o tradiție în muzica bisericească. Apoi cât privește muzica sacră și profană corală Oradea și Beiușul au stat la un nivel nebănuțit de autor. Doar la expoziția din 1906 din București profesorul Ioan Busiția cu corul alcătuit și condus de dânsul a dus recordul între toate corurile din Ardeal. Tot la Beiuș și Oradea s'a făcut un pas hotărât înainte în muzica bisericească, aici s'au scris și executat în biserică pentru întâia dată la Români liturghii corale insoțite de muzica instrumentală. O inovație, ce s'a impus și s'a reclamat și din partea elementelor pricepătoare din biserică ortodoxă (v. Adunarea eparhiei ort. Cluj Maiu a. c.).

Lipsește și eparhia ort. rom. a Aradului, deși aici din 1812 se făcea muzică bisericească cu multă râvnă. Fostul episcop Ignatie I. Pap, era un cântăreț mare și a pus pe note lineare cu ajutorul maeștrului Lugojan cele 8 glasuri.

Trecând peste aceste obiecțiuni, opul, răsărit din o râvnă sfântă și dragoste curată de trecutul muzicii noastre, merită toată lauda și autorul toată recunoștința.

Fr. Hubic.

EPISCOPUL BARON VASILE ERDELI (Ardeleanu, Erdélyi)

(1843—1862)

de Dr. IACOB RADU, prepozit prelat papal.

(Extras din Istoria Diecezei române-unile a Orăzii-Mari, în lucrare).

(Continuare).

VII. Lupte confesionale.

I. Pre lângă alte multe greutăți și necazuri pe cari a avut să le întâmpine Erdeli în anii păstoririi sale, poate că mai dureros și mai neplăcut a fost conflictul cu confesiunea ortodoxă, sau mai bine zis cu Patriarhul sârbesc, provocat de trecerea la unire a mai multor comune din județul Aradului și din Banatul fimișan, cum s'a arătat mai sus.

Prin înaltul decret împărătesc din 21 Februarie 1846 No. 12.955, s'a extins și la neuniți dispozițiile §-lor 5—11 ai articolului de lege III din 1844, adecă și la trecerile dela biserică unită la cea neunită aveau să se observe aceleași formalități ca și la trecerea dela biserică catolică la cea calvină sau luterană. Acest preînalt decret din partea Patriarhului sârbesc, care se considera pe sine de șeful tuturor bisericilor ne-

unite din monarhie, a fost restălmăcit așa, că împăratul nu ar voi să fie mai mult unire și că liberi ar fi fost toți cei trecuți la unire, ca numai decât fără nici o formalitate, să se întoarcă înapoi și așa unirea să se strice de tot! În consonanță cu această falsă interpretare a legii, a și trimis preoți și călugări misionari pe sate, ca să îndemne și ademenească satele unite la defectiune. De aceea prevăzând Erdeli că în ce pericol poate să ajungă dieceza sa în urma agitațiilor acelor misionari, a plecat la Viena ca să obțină o interpretare a aceluși decret în așa fel, ca să nu poată fi exploatat în defavorul unirei¹⁾. A petrecut acolo 5 săptămâni și a exoperat decretul din 12 Iunie 1846 No. 9727/447, publicat apoi tipărit în mai multe limbi din partea Consiliului locot. regesc din Budă cu

1) A. d. No. 431—1845.

datul 23 Iunie 1846 No. 24.190.¹⁾ Prin acest nou decret cel din luna Februarie a fost interpretat după adevărul său înțeles, așa că M. Sa nu numai că nu a voit să împiedece ori chiar să oprească lăfșirea unirei, ci din contră dorința Sa fierbinte era, ca unirea, întrucât propagarea ei s'ar face prin convenită instrucție în adevărurile de credință și prin respectarea libertății de credință a fiecăruia, să sporească și să se întărească. Decretul la care se provoca mitropolitul sârbesc, numai atâtă permite, ca dacă cineva ar trece dela religia catolică la cea neuniță, are să observe dispozițiile articolului de lege citat și organele administrative se îndatorează a supraveghea observarea strictă a legii, mai ales în cazul de treceri în masse, de comune întregi, raportând din caz în caz Consiliului, ca să nu se facă abuzuri. În consecință se anulează tot ce preoții neuniți ar fi făcut în urma circularului mitropolitului și contrar intențiilor mai înalte.

Aceste toate le-a comunicat Erdeli clerului său în 16 Iulie 1846 printr'un circular la care se alătură și o frumoasă epistolă pastorală către popor, în care după ce arată marile foloase sufletești, culturale și naționale ce le-am dobândit prin unire, în cuvinte pătrunzător de frumoase îi îndeamnă pre toți să fie pururea credincioși Romei, căci: „*Legea cea românească (din Roma) a fost cea mai dinainte lege (a Românilor, iară nu cea grecească adecă neunirea*”.

2. N'apucaseră misionarii sârbi să facă mare stricăciune în turma credincioasă, când izbucni revoluția din 1848, ale cărei tulburi și agitate vremuri, le-a înlesnit opera nefastă de a pescui în turbure și să poată abate dela unire 13 parohii trecute iarăși la neunire cu biserici și cu sesiuni parohiale cu tot. Incercările lui Erdeli de a le recâștiga au durat cu anii, dar au succes numai în parte în parohiile: Bocsig, Galșa, Giulița și Minișel, iar celelalte rămânându-le neuniților bisericile și sesiunile parohiale, pe încetul s'au pierdut de tot, așa încât azi unele nici ca filiale nu mai ocără. În schimb însă s'a pornit mișcarea de unire mai intensiv în Bihor și Banat, așa încât până când a mai fost Erdeli în viață, s'au mai înființat 17 parohii.

În comunele cari au trecut toate la unire, credincioșii au dus cu ei bisericile, sesiunile parohiale și cimitirele, dar unde au trecut mai pușini, aceștia au fost siliți mai mult timp să țină serviciul divin în mici capele așezate prin case particulare, iar de clopote și de cimitire se foloseau de cele rămase la majoritate. S'a întâmplat însă că episcopul Aradului nu a mai permis să se tragă clopotele și pentru uniți cari încă contribuiseră la cumpărarea lor, nici ca aceștia să-și îngroape morșii în cimitirele unde își dormeau somnul de veci părinții și frații lor. De aici apoi dujmăni și certuri ca între sălbatici.

A trebuit dară să se recurgă la intervenția energetică a Consiliului locot. regesc, care a și silit pe acel

episcop să permită în anul 1855 ca să se tragă clopotele pre lângă o anumită taxă și pentru uniți.¹⁾ Pentru cimitire au fost însă mult timp lupte și certuri urâte între frații de acelaș sânge.

Dar pentru a vedea astfel de scene scandaloase și neședne de creștini și oameni civilizați, nu este nevoie să mergem înapoi cu 70 de ani, căci s'au aflat arhieriei, preoții și epitropi mari sau mici, ziși *ort. români*, cari și în zilele noastre ne-au dat tristul prilej să asistăm la scene barbare pe asemenea chestii! Graeca fides doar este aceeași ieri și azi!

VIII. Fundațiuni. Lăsământul.

1. Este lucru îndeobște cunoscut că prin marea reformă agrară, ca să ne folosim de un termen modern, a ștergerii iobăgiei în anul 1848, foștii proprietari feudali sau: „*domnii de pământ*”, cum îi numea poporul, au suferit mari scăderi în veniturile ce le aveau din zilele de lucru (robotă) și dijmele iobagilor, și dominiul episcopiei noastre avuse 72 sate iobăgești! Pământ arabil abia i-a rămas câteva sute de jughere și acela de calitate inferioară, iar pădurile au fost foarte devastate și atunci, așa încât venitul dominiului a scăzut foarte mult.

Credem dară că a fost rău informat Gh. Barișiu când a scris că venitul dominiului putea face până la 60.000 fl. la an. Precum iarăși greșit scrie că: „*acel episcop nu a căutat dar nici nu s'a bucurat de vre-o popularitate la români*”.²⁾

Cu toate acele împrejurări însă și prelângă multele cheltuieli ce le-a avut cu călătoriile lui pe la Viena, Peșta și Pojon, Erdeli a știut să cruțe și pentru ajutorarea diecezei sale în lipsurile ei cele mai urgente. Așa în anul 1847 a dăruit diecezei o casă cumpărată pe banii săi în apropierea bisericii catedrale, ca să servească de locuință diaconului acelei biserici.

În anul 1857 a depus la Capitul suma de 35.000 fl. pentru 12 fundațiuni mai mici, și anume:

1—3. Pentru plata învățătorilor dela clasele I, II și IV și remunerarea catehetului dela școală primară din Oradea 11.100 fl.

4. Pentru ajutorarea cu cărți și rechisite a școlarilor săraci dela aceeași școală: 800 fl.

5. Pentru leafa pedelului dela liceul din Beiuș: 1200 fl.

6—7. Pentru salariul învățătorilor claselor III și IV a școlii primare din Beiuș 8000 fl.

8. Pentru cărți și rechisite școlarilor săraci și lemne de foc la aceeași școală 1000 fl.

9—10. Pentru salariul cantorului I și a sfătului bisericii catedrale: 6000 fl.

11. Pentru acoperirea lipselor mai urgente ale bisericii catedrale 3000 fl.

1) Arh. d. No. 630, 799, 1023, 1107—1854 și 1.53—1833.

2) T. III p. 149—150.

1) A. d. No. 570—1846.

12. Pentru sporirea fondului viduo orfanal: 4000 fl.¹⁾

În acelaș an a mijlocit din fondul religionar catolic 4000 fl. și a mai dat din al său 1110 fl. pentru procurarea de odăjdii pe seama bisericeii catedrale.

Pentru fundațiunea sa Capitulul cu datul 1 Mai 1857, i-a adresat o prea frumoasă scrisoare de mulțumită nu numai în numele său, ci și în al întregii iubite națiuni române căreia și prin aceasta i-a făcut un dar prețios și un serviciu vrednic de toată recunoștința posterității.

În anul 1860 iarăși făcu două fundațiuni: una de 6000 fl. pentru salariul învățătorului clasei I și a doua dela școala primară din Oradea, și alta de 2000 fl. pentru remunerarea maestrului de desemn al aceleiași scoli.²⁾

1. La moartea sa Erdeli nu a lăsat testament, dar făcându-se inventarul averii rămase de dânsul, fiind de față ca comisar din partea guvernului consilierul Gavriili Mihali, s'au aflat 212.538 fl. 16 cruceri m. conv. din cari substrăgându-se diferite cheltuieli și sumele de lipsă pentru repararea edificiilor dominale, a rămas avere curată cam 150.000, care sumă împărțindu-se, amăsurat așa numitei: „Convențiunea Kollonitsiană“, în trei părți, diecezei i-a revenit 52.181 fl. 03 cr., din care sumă amăsurat dorinței exprimate de el în viață, s'a înființat fundațiunea: „Cassa diecezană“, cu menirea de a fi ajutată dieceza în lipsurile sale, după buna chibzuială a episcopului și a Capitulului după vremuri.

2. Mitropolitul Al. St. Șiucluțiu în 25 August 1862 No. 641, a scris Capitulului că înțelegând dela comisarul G. Mihali câtă sumă de bani s'a aflat în lăsamântul lui Erdeli, este de părere că $\frac{1}{3}$ parte ce s'ar cuveni săracilor, să se întrebuițeze spre vre-un scop național-cultural, căci sub săraci se poate înțelege întreaga națiune română atât de lipsită de asemenea instituțiuni. Cere deci să fie încunoștințat din partea Capitulului, dacă a cerut sau nu dela auctoritatea competentă, ca suma respectivă să se poată folosi spre scopuri culturale naționale și să-și spună părerea că anumit cari ar putea fi acele scopuri?

Capitulul a răspuns în 20 Septemvrie, că au înaintat în această privință un recurs la M. Sa, cerând ca chestia să fie rezolvată în sensul concordatului, care este mai favorabil bisericeii decât legile anterioare, și numai după primirea rezoluției preainalte, vor putea decide că spre ce scop se va putea folosi cea sumă.

Observă însă de acuma, că acea este avere exclusiv diecezană și nu se va putea folosi spre scopuri sau instituțiuni nediecezane. Dieceza aceasta își are institutele ei naționale: gimnasiul și școala primară din Oradea, cari au multe lipsuri; apoi ar trebui să se înființeze o școală primară și reală în Boroade; se simte lipsa mănăstirei de Basiliși și ajutorarea bi-

sericilor fără patron, așa că și dacă ar fi de trei ori atâtia bani ar avea loc. Toată suma din chestiune ar face cam 140.000 fl. v. a. Am văzut mai sus că spre ce scop s'a folosit partea cuvenită diecezei. În anul 1865 am aflat că partea rudelor s'a plătit în suma de 39.600 fl. v. a.¹⁾

IX. Sfârșitul. Pomenirea.

După atâtea lupte și osteneli, sănătatea i-s'a sdruncinat și puterile i-au scăzut înainte de vreme, căci deși robust și vânos, după ce împlini 60 de ani începu a fi suferind și înzadar își căuta sănătatea pe la băi vestite, tot slăbea mereu, iar la începutul anului 1862 căzu la pat și nu se mai sculă, suferind însă cu rară răbdare și resignare creștinească cumplitele dureri, cum atât de jalnic le descrie credinciosul său fost secretar și om de încredere J. Vancea.²⁾ Sfârșitul lui a fost acela al unui adevărat creștin și arhieru, care simțindu-se aproape de ceasul grozav în care are să dea seamă despre chivernisirea talanților ce i-s'au încredințat, cu cutremur, dar și cu nădejde, privește în fața vecinicii, și întărit adeseori cu împărtășirea sfințelilor taine, iertând și binecuvântând pe toți, în dimineața zilei de 27 Martie 1862 a închis ochii pe veci în anul al 68 lea al vieții și al 19-lea al preavrednicei sale păstoriri. Osemintele lui zac în micul nostru Panteon, cripta bisericeii catedrale.

Locul de odihnă îl arată o inscripție în limba latină, în care pre lângă titulatura și meritele lui mai însemnate, este numit și cu tot dreptul și: „restaurator al mitropoliei române gr. cat. de Alba-Iulia“³⁾.

Tăria credinței și adâncă sa pietate creștinească, se pot cunoaște din fragmentul sau începutul de testament rămas dela dânsul, dar din motive necunoscute neterminat. Caracterizarea lui o a făcut tot fericitul în Domnul Ioan Vancea, carele de sigur a fost unul dintre cei cari au cunoscut mai bine firea și intențiunile lui.⁴⁾ Această caracterizare cuprinsă în 10 puncte, se poate rezuma și complecta în următoarele:

Memorie vie și fidelă, minte ageră, clară și prevăzătoare; judecată limpede și pătrunzătoare; caracterul firm, hotărît și statornic. Era iubitor de dreptate până la asprime și severitate, dar bun la inimă, milostiv și îndurător față de cei lipsiți și nevoiași. Bun cunoscător de oameni, abil și iscusit diplomat, își știa alege prietenii și colaboratorii și iscodea ușor gândurile rele ale dușmanilor; pătrundea cu ușurință în miezul lucrurilor și al împrejurărilor folosind cu abilitate momentele prielnice și înlăturând piedecile și greutățile ce îi stăteau în cale. Știa afla mijloacele de a-și câștiga bunăvoința și simpatia celor mari și de a îi predispuce în favorul său.

1) A. d. No. 256—1865.

2) Pag. 18 și urm.

3) P. Dejeu op. cit. p. 236.

4) Pag. 27—29.

1) I. Vancea p. 9, 12—13.

2) I. Vancea p. 16.

Număroasele sale discursuri, vorbiri, scrisori, circulare și epistole pastorale, ni-l arată ca pe un orator distins și stilist elegant. Cele latinești sunt de frumusețe și eleganță de stil clasică, iar în cele românești aflăm pasagii și pagini frumoase cum puține se pot vedea de pe acele vremuri și din aceste părți ale românismului. Din toate apoi se evidențiază o știință teologică profundă, o înflăcărată iubire de neam și o dragoste cu adevărat părințească către fiii săi credincioși.

Ca și înaintașul său Vulcan, a fost și el zelos îndrumător al instrucției și educației tinerimei, patron și sprijinitor generos al științelor și a mișcărilor literare românești. Cu toate acestea cu tot dreptul scrie Vancea, că: „S'a întâmplat și cu Dânsul ca cu fiecare bărbat mare, că judecățile asupra Lui, nu conving la toți și în toate.“⁴⁾

Acesta a fost episcopul Vasile Erdeli, pe carele la moartea sa nu numai dieceza întreagă l-a jelit cu mare durere și întristare, fără, precum arată număroasele scrisori de condoleanțe, l-au deplâns și mulți dintre streini. Iar viața lui pe care ne-am silit să o descriem cât mai fidel și mai obiectiv, nu ne îndoim că justifică întru toate părerea spusă la început, că el a fost unul dintre cei mai mari arhieri ai bisericii noastre și ai neamului întreg.

(Sfârșit.)

Pământul parohial.

După denegarea birului va urma și denegarea zilelor de lucru. Preoții de pe sate nu pot, ca și până acum, să facă o economie, căci slugii sunt scumpi, zilerii și mai scumpi. Cum va putea deci preotul să câștige ceva din porțiunea canonică?... Să se pună el la lucru? Văzut-am eu preoți lucrând la câmp. Am lucrat cândva și eu... Dar am fost apostrofat! Părinte!.. Nu ai pe cineva, care să te ajute?... Tocmai D-ta trebuie să le faci acestea... Ce să facem între împrejurările schimbate? E greu ada sfat, mai ales unui preot cu familie mare. Bir nu este, zile de lucru nu, congrua abia ajunge pentru necazurile zilei, singur pământul ar mai da ceva.

Dar eu zic „*Tempora mutantur et nos mutantur in illis*“. Noi preoții dela sate nu putem face o exploatare rațională a pământului parohial, deci să facem altceva... Sesiune canonică avem, să o dăm în jumătate. Iată cum... Unde porțiunea canonică este în o tablă, acolo preotul să-și caute un om de încredere, dintre sătenii săi, să-i deie pământul în jumătate, dar cu condițiunea, ca el să fie obligat a-l fima măcar a patra parte din pământul dat... Atunci preotul ar împărți clejia în patru părți: în o parte ar fi sămănat grâu, în alta cucuruz, în a treia parte ovăs... și în a patra parte trifoi.

Și acum să vedem cum ar fi lucrarea pământului sistematic. Sunt patru parcele:

Anul întâi.

Parcela I: Grâu. semănat trifoi	Parcela II: Cucuruz.	Parcela III: Ovăs.	Parcela IV: Trifoi.
---------------------------------------	-------------------------	-----------------------	------------------------

Anul al doilea.

Trifoi semănat în grâu, în anul precedent	Ovăs. Ogor, fimat și semănat grâu.	După luarea ovăsului fimat (gunoit) tăiat ogor și arat pentru sămănat cu: grâu. Grâu semănat trifoi	Cucuruz
---	------------------------------------	--	---------

Anul al treilea.

Cucuruz.	(Ca la parcela III din anul al II-lea). Grâu trifoi.	Trifoi.	Ovăs. Ogor pentru grâu.
----------	--	---------	----------------------------

Anul al patrulea.

Ovăs. Ogor fimat, grâu semănat toamna.	Grâu cu trifoi semănat.	Cucuruz.	Grâu. Trifoi semănat.
---	-------------------------	----------	--------------------------

Acest lucru se continuă tot într'una. Lucrul principal este, ca să grijim ca după ovăs să fie pământul tăiat ogor și fimat (gunoit) și așa să se samene grâu. Fânașul cade afară din acest ciclu. El se folosește în tot anul. Trebuie numai curățit și fimat din când în când.

Astfel dându-se în jumătate pământurile parohiale la oameni de încredere și pe mai mulți ani, zicem pe 6 ori 8 ani, atunci preotul ar scăpa de o mare încurcătură, ar putea să-și vadă de parohie și nu ar fi silit să baie cele ogoare și câmpuri, ci ar putea sta liniștit acasă îndeplinindu-și oficiul său. Unde însă pământul parohial nu este comasat, acolo preotul va fi silit ca să se țină de datina sătenilor. La tot cazul însă va face tot posibilul ca clejia lui să fie totdeauna în ordine.

Darea în arândă a pământului parohial nu-o află de totul bună, fiindcă arândașul nu grijește de pământ și acesta ușor se va strică și slăbi.

Pr. Herțegh.

CRONICI

○○○

— Rugăm pe On. abonați să binevoiască a achita abonamentul pe 1928.

— În atențiunea tuturor! Se apropie luna August, luna paracliselor obligatoare. La Red. „VESTITORULUI“ se află de vânzare paraclisul Maicii D-lui cu cinci (5) Lei bucata.

— Sărbătorirea canonicului onorar Cornel Sabo dela școala normală gr. cat. Duminică, în 17 Iunie c. a avut loc la școala norm. gr. cat. în cadrul serbării pentru încheierea anului școlar o călduroasă sărbătorire făcută de elevii, profesorii și prietenii noului canonic onorar *Cornel Sabo* dir. la școala norm. gr. cat. Serbarea a fost onorată și de prezența Exc. Sale episcopului diecezan. D-l profesor *Augustin Cosma* a relevat în cuvinte foarte nemerite meritele și modesta, dar cu atât mai activă personalitate a domnului director, care de 21 ani este în serviciul frumoasei

4) Pag. 29.

chemări de a forma învățători buni pentru biserică și neam. Elevii școlii norm. și de aplicație s'au produs cu diferite producțiuni artistice și literare.

— **Concurs la postul de cantor din Valea lui Mihai.** Se publică concurs la postul de cantor din Valea lui Mihai jud. Sălaj pe lângă următoarele retribuțiuni: 8 jug. cad. pământ arător de cl. I., locuință corespunșătoare cu grădină, stoalele îndatinat. Termenul concursului e 1 Iulie.

— **Reveniri la unire.** Episcopul-ajutor din Vilna (Polonia) a primit pe următorii preoți ortodocși în Biserica catolică: P. Pasnica, care a trecut la unire cu întreaga sa parohie; P. Szymanski-Dobrovsky și pe Diaconul Smirnow. În dieceza Vilnei, deja sunt 10 parohii cari au trecut la unire împreună cu preoții.

— **Impotriva modei.** Curtea regală japoneză a dat un ordin, că nu poate primi nimeni audiențe la palat, dacă femeile se prezintă cu haine scurte. Oprirea e motivată cu argumente igienice și din respect față de costumul național. Ordinul se va comunica și obligă la toate ambasadele japoneze.

— **Progresele catolicismului în Olanda.** Intre locuitorii Olandei, 6 milioane, împreună cu coloniile, catolicismul e în progres continuu; se organizează, revindicând drepturile strămoșești. Catolicii s'au organizat în uniuni, ca „De Katholieche Garde“ care se compune din propagandiști ținând conferințe, predici etc. Femeile au asociațiile lor, copiii stau sub patronate. Multe sunt bibliotecile și sălile de lectură. Presa lor dă știri religioase din lumea întreagă. Un model de râvnă catolică sunt Olandezii.

— **„Misericordiosus Redemptor“** este titlul celei mai noi Euciclice a P. P. Piu XI, despre ispășirea comună ce suntem datorii a oferi Preasfintei Inimi a lui Isus. În noua enciclică Sf. Părinte restabilește adevărul creștin, învițând neamurile la marea lege a ispășirii cuprinsă în cuvintele lui Isus: „Cine vrea să vie după mine, să se lapede de sine, să-și ia crucea și să vină după mine“. Luarea de parte la această ispășire generală ne-ar fi foarte de folos și nouă.

— **Pentru misiuni.** Cât de mult țin catolicii la răspândirea Evangheliei apare din următoarele date referitoare la unele dieceze din Italia. În anul 1927 în dieceza Milanului pentru misiuni s'a colectat suma de 1,803,480 L., în dieceza de Bergamo 703,051 L.; în dieceza de Brescia s'a colectat 512,228 L.; în cea din Ivria 106,802 L.; în cea din Madigliano 87.887 Lire.

— **Presa catolică.** Catolicii din Erndenlam (India) au deja ziarul lor cotidian, se chiamă „Nazzrance Deepiba“. Noul cotidian nu e unicul ziar al acelor regiuni, au un ziar săptămânal, plus câteva reviste.

— **Farmacistul Domnului.** În Parma (Italia), Dr. Silvius Sedretti, cunoscutul farmacist-chimic, a făcut voturile călugărești intrând în ordinul Sf. Benedict, luând numele de fratele Ciprian.

— **Seminar pentru clericii din Etiopia** În 31 Mai s'a pus piatra fundamentală noului colegiu ce se zidește în Roma pentru fiitorii seminariști din Etiopia.

— **Impozitul cultural în dieceza de Bourges** (Franța) în anul acesta s'a urcat la suma de 1,041.465 fr. și spesele au fost 981.662 fr.

— **Congresul studenților catolici francezi** s'a ținut în Lille, în vacanța Paștilor. Congresiștii au examinat chestiunea, care s'a desbătut la congres: formarea religioasă a studenților și mijloacele de perfecționare.

— **Cooperativă catolică.** În Lyon cooperativa catolică în anul 1927 a avut o activitate extraordinară. În adunarea generală din Martie, prezidată de Carol Maurin, în raportul făcut, venitele au întrecut suma de patru milioane franci adecă 4,313.302; venitul curat este 121.900 fr. dându-se diferite ajutoare celor nevoiași.

— **Grozăviile din Rusia.** Reținem după „L'Osservatore Romano“, din cartea lui Enric Klotz „La Russie des Soviets“ câteva dispoziții și statistice din ceea ce face bolșevismul în Rusia. „Nu e posibilă revoluția până ce există familia și spiritul de familie. Familia trebuie înlocuită de partidul comunist. Copilul aparține societății, deci partidului comunist.“ Din datele statistice date de soviet, în Rusia sunt 7 milioane copii abandonăți înscrși în registre, dintre cari 80.000 sunt îngrijiți, ceilalți? În 1922 în Rusia (exclusă Ucraina) 36.000 delict grave au fost comise de minori, dintre cari 20 la sută erau copii de 8—10 ani. În Ucraina în 1923, copiii abandonăți au comis 29.317 delict. Efectele educației bolșevice fără religie, fără Dumnezeu!

— **Universitatea catolică din Louvaine** (în Belgia, a cărei rost de a fi, este, că poartă titlul „catolică“ de 500 ani, are anual 3400 de studenți, dintre cari 400 sunt străini, având toate facultățile. În anul 1924—25, studenți în teologie au fost 85, în drept 625, medicină 886, filozofie-litere 581, științe 485, pentru școli speciale 504, agronomie 245. Nu e mirare, că aceasta universitate — care în cursul alor 5 veacuri a rămas tot catolică, biruind toate atacurile ivite în cursul veacurilor — a fost salutată cu titlul „Alma Mater omnium universitatium catholicarum“ de Mons. Schrijner, cel dintâiu rector al celei mai tînere universități catolice din Nimega (Olanda).

— **Sf. Părinte P. P. Piu XI** în 10 Iunie a primit în audiență solemnă pe E. S. Al. Redinoski, ministrul plenipotențiar al Cehoslovaciei pe lândă Vatican, cu care ocazie acesta și-a prezentat și scrisorile de acreditare a guvernului cehoslovac ca ministru pe lângă Sfântul Scaun. Raporturile dintre Sf. Scaun și republica cehoslovacă au ajuns deci la normal.

— **Împărtășanie de Paște.** Uniunea teatrală-știlor catolici francezi s'a împărtășit în corpore în 20 Aprilie a. c. în capela Sf. Sacrament.

— **Președintele republicii Costarica și Biserica catolică.** Noul președinte al republicii Costarica în discursul său, ținut cu ocazia ocupării postului de președinte un discurs, în care despre Biserica a zis: „Cu Biserica și autoritatea bisericească vom menține legăturile cele mai sincere și cordiale. Interesul comun, morala poporului, ne obligă a sprijini sentimentul religios, a-l desvolta în mulțime; nu putem uita, că ori cum să fie convingerile acelor care guvernează, poporul de Costarica, în absoluta sa majoritate e catolic sincer.“

BIBLIOGRAFIE.

○ ○ ○

— **Viețile Sfinților: No. 1. Sfântul Vasile cel Mare (329—379).** Părinții Asumpționiști din Beiuș, se pare, au început să publice o serie de broșuri cu viețile sfinților. Nr. 1 a și apărut tipărit la Oradea, cu iscălitura A. Micu. O afară hrană sufletească pentru credincioșii noștri e demult așteptată și Soc. de lectură a teologilor dela Oradea a și hotărât într'o ședință din iarnă scoaterea unei atari serii de broșuri. Dar „*Viețile Sfinților*“ din Beiuș așa cum se prezintă cu Nr. 1, e de prea puțin folos. Viața Sf.-lui Vasile așa cum se prezintă aici e o simplă biografie succintă, fără nici un farmec, fără efectul dorit și impresiunea înălțătoare ce trebuie să o producă viața unui sfânt asupra sufletetului cititorilor. În plus mai e scrisă într'o limbă nepoporală, măiestrită, prea pentru intelectuali, când tocmai poporul trebuie să-l avem în vedere, scriind viețile sfinților mari catolici. Ceeace scrii pentru popor înțelege și intelectualul, dar ce scrii pentru intelectual, poporul nu pricepe de loc. Mai adaugem și formatul nepractic, nepotrivit; se putea cruța loc și cu litera prea mare câștigând în extensiune. Suntem de părerea, că viețile sfinților, decât să se scrie așa cum s'a scris aceasta, mai bine să nu se scrie. Așteptăm Viața sfinților scrisă mai cu farmec, mai enarativ, mai popular și mai înălțător.

P. Dr. T.

— **Acatistul Sf.-ei Terezei Lisiozanei** sau cum scrie din lăuntru: *A cuvioasei Maicei noastre făcătoarei de minuni Sfânta Tereza Lisiozana*, întocmit de un român evlavios cu binecuvântarea I. P. S. D. D. Valeriu Traian, episcop al Oradiei. Tip. Rom. unite S. A. București. Iată o broșurică care va plăcea și se va răspândi și va contribui mult la răspândirea evlaviei către aceasta minunată fecioară, Sf. Tereza a pruncului Isus. Acatistul e compus cu mult sentiment și cuprinde și viața sfintei cu minunile săvârșite de

ea. Păcat că autorul având în vedere și publicul din vechiul regat a folosit terminologia ortodoxă *Duh și mluește*, ceea ce stârnește bănuială și tulbură sufletul credincioșilor de prin părțile aceste. Rău e aranjat și Theotokionul odelor care trebuie să vină la sfârșit. Incolo broșurica o recomandăm și rugăm pe cititorii ei să nu se tulbure văzând în ea *Duh și mluește*, căci e ediție gr. catolică cu aprobarea episcopului nostru. Se poate avea și la Librăria Seminarului teologic cu 10 și 15 Lei plus porto.

POȘTA RED. ȘI ADMINISTRAȚIEI

○ ○ ○

— P. M. B. Cazurile morale de cari vă interesați s'au distribuit comis'unii, care le va cenzura. De-alfel soluționarea nu e grea de prevăzut: Preotul care a refuzat concubinarului greu bolnav Sf. Taine, deși acesta promitea serios căsătorie, a greșit, mai ales că nu i-a propus cununie pe patul de moarte. Că rensănătoșindu-se l-a cununat, când acela refuza jurământul exschizând printr'un act pozitiv al voinței o proprietate esențială a căsătoriei creștine: indisolubilitatea, a greșit din nou, conlucrând la o căsătorie *invalidă* din defectul consensului recerut. Dacă însă prin denegarea prestării jurământului Gh. n' a voit să eschidă indisolubilitatea căsătoriei, ceea ce nu e cazul, căsătoria n'a fost invalidă. Mai multe, când comisia se va fi rostit.

In atențiunea On. preoțimi și alți cititori!

„**STEAUA ROMÂNIEI**“
Societate Română de Asigurări și-a ținut adunarea generală anuală în 7 Maiu a. c. în București. Socotelile de încheiere prezentate acolo conțin date vrednice de remarcă, făcând ele dovadă de o considerabilă dezvoltare a Societății. „*Steaua României*“ a încasat în anul 1927 ca prime, taxe și dobânzi suma de Lei 111.200.000, a perfectuat asigurări de viață în suma de Lei 298.000.000 cu care stocul asigurărilor de viață în vigoare la sfârșitul anului 1927 s'a urcat la Lei 603.000.000. Societatea a achitat în decursul anului trecut pentru daune Lei 61.820.000, iar suma daunelor achitate dela înființarea sa în anul 1921 atinge cifra de Lei 149.735.000. Fondurile proprii de garanție împreună cu capitalul social de Lei 10 milioane au ajuns deja la Lei 102.700.000. Beneficiul realizat pe anul trecut este de Lei 3.275.909 din care se dă o dividendă de 17,5%. Societatea are reprezentanțe în toate orașele țării.

Agentura generală din

Oradea, Piața Unirii No. 2.

